

ството ѝ, изразено въ единица мѣрка, съ съответната цена за тая последната. Това е и начина за претеглюването или измѣрването на самата важност. Тая стойност „дава единствената обща мѣрка за сравнение количествата на произведенитѣ, консомиранитѣ и преминали презъ търговския оборотъ стоки и дава почти единствения базисъ за претегляне, който е билъ що-годе сериозно предложенъ въ практиката на индекситѣ. Ако годишната пазарна стойност на захарта е 10 билиона долари, а на солта само петъ, то ние имаме явно основание да считаме захарта два пѣти по-важна стока, отколкото е солта“¹⁾.

При това положение, очевидно е, че, за да може точно да се претеглятъ или измѣратъ важноститѣ на отдѣлнитѣ стоки, потрѣбно е да се разполага съ точни и пълни данни за производството, консомацията и оборота на тия стоки. При липсата на такива данни индекснитѣ числа могат да се пресмѣтнатъ като отношение на сумитѣ отъ срѣднитѣ пазарни цени на даденитѣ стоки. Индекситѣ, обаче, биватъ по-точни, когато се въведе претеглянето, което позволява именно да се използва важността на отдѣлнитѣ стоки. Изобщо, може да се каже, че стремлението къмъ уточняване на резултата води къмъ въвеждането на претеглянето. При първитѣ опити това последното се е правило грубо и бързо, като се е основавало на всевъзможни догадки и предположения. Нѣкога бележитиятъ английски статистикъ Артуръ Юнгъ е считалъ ечмика два пѣти, а пшеницата петъ пѣти по-важни отъ вълната, каменитѣ вжглища и желѣзото.

Въ днешно време, обаче, съ такива груби пресмѣтания почти никой не си служи. Самото претегляне, или, друго яче речено, пресмѣтане на стойноститѣ, по-точно казано на оборотнитѣ стойности, на отдѣлнитѣ стоки, а следъ това на оборотната стойност на всички избрани стоки за даденъ моментъ, е дѣло доста трудно даже при съвременното, сравнително доста напреднало, развитие на официалната статистика. Изобщо, не може да се каже, че статистикитѣ за производството, консомацията и оборота сж достигнали голѣмо съвършенство и могат да доставятъ потрѣбнитѣ за целта данни. И днесъ още догадкитѣ и предположенията взематъ видно мѣсто въ въпроснитѣ пресмѣтания. Липсата на точни и пълни данни за току-що поменатитѣ три области на стопанския животъ—производство, циркуляция и консомация—е станала причина, щото въ Франция, напр., да се чака и работи цели двадесетъ години, за да се пресмѣтнатъ едни сравнително не свършено точно претеглени индексни числа за срѣднитѣ пазарни цени на едро²⁾. Въ Полша една специална комисия е работила повече отъ две години

до като се установи на потрѣбнитѣ оборотни стойности¹⁾.

У насъ, разбира се, съответнитѣ резултати, като първи такива, не могат да претендиратъ на голѣма точност. Тия резултати сж установени, както се спомена по-горе, подъ ръководството и съ съдействието на компетентни лица, препоръчани отъ бюрото на Върховния статистически съветъ. Най-главната и сжщевременно най-трудната задача въ случая се явява да се пресмѣтне оборотната стойност, или, кратко казано, стойността на всѣка една отъ избранитѣ 56 стоки за дадено време. Така, напр., за да се изчисли стойността на пшеницата, ще трѣбва да се вземе произведеното количество за избрана година или за нѣколко последователни години, отъ него да се извади употребеното за семе и само консомация количество, а да се прибави това на вноса, ако е имало такъвъ, и добитото въ резултатъ на тия пресмѣтания количество да се умножи съ съответната цена за дадения интервалъ отъ време. Въ това изчисление се отличаватъ два сжществени момента: 1-о, установяване на количеството, преминало въ оборотъ и 2-о, възъ основа на това именно количество се изчислява стойността.

Пресмѣтането на оборотнитѣ количества на хранитѣ отъ растителенъ произходъ, каквито сж зърненитѣ храни, варивата, плодотетѣ, тютюна и пр., се извършва сравнително по-лесно, защото земеделската статистика за посѣви и реколта дава доста положителни данни относно производството, употребеното семе и пр., а статистиката за външната търговия показва внесениитѣ и изнесени количества.

За хранитѣ отъ животински произходъ изчислението на оборотнитѣ количества се прави сравнително много по-трудно. Тукъ предположенията и догадкитѣ не сж изключени. У насъ нѣма статистика за производството на отбелязанитѣ въ тая група стоки, освенъ за пашкулитѣ. За маслото, кашкавала, сиренето, яйцата, вълната, кожитѣ и пр. оборотнитѣ количества сж пресмѣтнати като се е държало сметка за броя на разнитѣ видове домашенъ добитъкъ и птици и за срѣдното количество яйца, снесени отъ една птица презъ даденъ интервалъ отъ време, или за вълната, която се получава отъ една овца за една година, и т. н.

При изчислението на оборотнитѣ количества за нѣкоя отъ стокитѣ, влизащи въ групата текстилни материали и разни, сж използвани даннитѣ, установени отъ индустриалната статистика, а за чисто вноснитѣ стоки, като газъ, бензинъ, солъ каменна, кафе и пр., сж използвани сведенията на статистиката за външната търговия.

По такъвъ начинъ, чрезъ различни подходи, зависими отъ даннитѣ, съ които разполага статистиката, и отъ мненията на компетентни мѣста и лица, сж пресмѣтнати оборотнитѣ количества на всички избрани стоки.

¹⁾ Гл. цитираната книга на Ирв. Фишеръ, стр. 37.

²⁾ Гл. цитираната по-горе работа на М. L. Dugé de Bernonville, p. 202.

¹⁾ Сжщо E. Szturm de Sztrem, p. 183.